

bokselskap.no, 2013.

Camilla Collett: *Strikketøisbetragtninger* (1873)

Teksten i bokselskap.no følger *Erindringer og Bekjendelser. Sidste Blade. Fjerde og femte Række*, 1879. Digitaliseringen er basert på skannet og ocr-lest fil hentet fra Nasjonalbiblioteket/Bokhylla.no.

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Camilla Collett

Strikketøisbetragtninger

(1842/)1873

□

[Forerindring](#)

[Strikketøisbetragtninger](#)

Forerindring.

Idet jeg stod i Begreb med i denne Række af Erindringer og Bekjendelser at optage Enkelte af nogle forhen i vore Blade aftrykte Stykker, var jeg stærkt i Tvivl, om denne Redningsiver skulde udstrækkes til «Strikketøisbetragtninger», en liden Opsats, der har staaet i den «Konstitutionelle». Den skriver sig helt fra Aarene 40, og betegner saa at sige mit første frygtsomme Trin paa Forfatterbanen.

Ved at gjennemlæse den, fandt jeg den imidlertid, særlig naar man tager Hensyn til et saa langt tilbagelagt Tidspunkt, saa betegnende for den Sag, som det er bleven mig en Livsopgave efter bedste Evne at belyse, at jeg ikke betænkte mig paa at indlemme den i nærværende Samling.

En liden Bekjendelse bliver jeg nødt til her at forudskikke. De deri udtalte Anskuelser af vore selskabelige Tilstande og dissers Bærere, omfatter, som enhver Læser ogsaa let vil forstaa, noget ganske Tilfældigt. Det Fortrin, der her ydes det

«strikkende» Kjøen paa det Andets Bekostning, smager temmelig stærkt af det Gamle: Nei, da var det noget Andet i min Tid! og grunder sig derfor paa «Betragtninger», der i Løbet af de mellemliggende Aar maatte lide betydelige Modifikationer. Det er mindre paa Virkningerne af et Onde i deres mangfoldige Brydninger, vi skal rette vort Blik og vor Anklage, end paa Ondet selv, den store Grundaarsag; skulde vi begynde Sammenligningen fra denne Kant, kom vist «vi Strikkende» sørgelig tilkort. Og kan det være anderledes! Den Part i Sagen, der vindicerede Midlerne til en friere, fuldkomnere, mere harmonisk Udvikling, vil, det falder af sig selv, ogsaa fortrinsvis præstere Frugterne deraf. Det er derfor ikke saameget besynderligt, at *Mand* almindeligvis taget og ikke *alene* i den Dannelse, der ligger paa *Aandens* Omraade, staar over *Kvinde*, og at selve Feilene arte sig fordrageligere hos den Første, end hos den Sidste . . . Maaske vor bittreste Anklage! . . . .

Det er kun min Overbevisning, og denne maa jeg fastholde som et Udgangspunkt for hele min Opfatning af Kvindesagen, at en Overlegenhed, der skal holde sig oppe paa Randen af et Misforhold, altid staar i Fare for at udarte, og at den i alle uædlere Naturer uundgaaelig vil udarte.

Strikketøisbetragtninger.

1843. «Nogle Strikketøisbetragtninger» stod første gang på tryk i avisen *Den Constitutionelle* 23. og 24. mars 1842 og var Colletts første trykte tekst. Dateringen «(1843.)» i *Sidste Blade* kan skyldes en trykfeil eller at Collett husket feil.

Det er underligt, at nutildags, hvor der skrives om Alt og Ingenting, det dog aldrig falder Nogen ind at skrive Noget om vore Herrer. Hver tredje Nat skyder der Feuilletoner op i vore Blade, saa spraglede og giftige som Fluesop (skjønt Fluerne just ikke altid dør deraf) – og man kunde dog saa let ogsaa slumpe ind paa dette Stof. Man skriver om Meinerz og om Münchhausen, om Elefanten og om gamle Schmahr, om Midler mod tyndt Haar og mod tynde Kaar, men det er endnu ikke om vore Herrer – om skjønne Udsigter og lange Udsigter, om fremmede Notabiliteter og andre Notabiliteter, om Byens Se- og Merkværdigheder; men det er endnu slet ikke om vore Herrer – om Smaating og Storthing, om Repræsentanter og om Fanter, om Hermann og Hanswurster, om

Per og Paal – men det er altsammen endnu ikke egentlig om vore *Herrer*. *Vore Herrer!* Jordens Førstefødte, Himlens Begunstigede, Løverne her i vor nordlige Zone! Det var et Thema! Underligt, siger jeg, at der Ingen skriver om dem? Nei, visselig ikke underligt; thi hvem skulde vel falde paa det? At tiltro dem selv den Upartiskhed, der hører dertil, vilde næsten være formeget at vente, og hvor skulde de desuden faa Tid til at forlade Scenen for at tage Betragterens Griffel? Thi hos os er den bestøvlede Del af Menneskeslægten de eneste Handlende. Men *Damerne*? Ja, Damerne har god Tid og hører slet ikke til de Handlende. Fra den Side kan man imidlertid være ganske rolig; jeg kjender dem godt. De ende alle deres Breve eller Billetter om Tak for Sidst eller Laan af et nyt Kravemønster med den klassiske Phrase: «For Guds Skyld vis ikke dette til Nogen.» Akkurat saa ende ogsaa Mine. Og nu at se disse smaa undselige, dagssky Tanker offentliggjorte! O en eneste saadan trykt Linie maatte paa Forfatterinden øve Noget som en medusaligende Virkning; hun vilde forstenes over sit eget Værk, førend hun endnu kunde stenes af de Andre. Man har vel hørt om et Slags Amphibier, af hvis Stumhed visse Smerter er istand til at udpresse Lyd, men jeg har ikke Begreb om en saadan Nød, der kunde bringe de norske Damer til at tale, og endnu er ikke Nøden *saa* stor; den er blot meget stor. Den Lamhed, hvormed norsk Opdragelse og Fordom fra Fødselen af slaar dem, vil allerede forebygge enhver saadan Fremtræden, om ikke vore meskine Forhold tilbørlig afskrækkede derfra. Thi denne ravnekrogsmæssige Nærhed, vi Alle leve i, vilde gjøre ethvert Forfatterskab til et komplet Martyrskab; det kan allerede være slem nok for de skrivende Mænd. I kunne derfor være trygge, I vore Herskere og *Herrer!* . . . .

Damerne skulle ikke gribe ind i Eders Magt. Vover En af dem end her at udtale sine stumme Tanker, saa skulle disse dog ikke forurolige Eder; de skulle kun surre Eder et Øieblik om Ørene, lig en Sværm forbiflyvende Myg. Men trods disse Hindringer, der betage os Mælet, beholde vi dog Evnen til at se. En kvindelig Sjæl, der er dannet og modtagelig, vil opfatte visse Phænomener omkring sig finere og rigtigere end en Mand, og en saadan skjærpet Opfatningsevne er ingenlunde saa sjelden, som man maaske tror; og hvad der hos Enkelte yttres sig som en bevidst Erkjendelse, rører sig i Massen som noget Ubevidst, Dunkelt, man blot behøver at appellere til.

At Spindesidens Dom over Sværdsiden er ugunstig, kan jeg ikke fragaa. Man vil forstaa, at jeg her egentlig kun taler om Hovedstaden; imidlertid, ser det

saaledes ud med det grønne Træ, hvorledes er det saa vel med det tørre? At denne Dom ogsaa har Grund til at være ugunstig, er altfor sandt. Hvor betegnende er allerede den lille Omstændighed, at Ingen gider yttre dette Misnøie for nogen af sine Contraparter . . . En slem Anklage, thi denne Sky er ingen Feighed, men en naturlig Frygt for Intet at kunne udrette, næst en Frygt for lave Fortolkninger, for Hentydninger til krænket Forfænglighed, Tørst efter Hyldest etc., som slige Klager maa være belavede paa at møde.

Det er vor store Anke, at vore Herskere ere deres Magt saa lidet værdige, saa lidet voxne. Jeg veed nok, at de pukke paa deres Kundskaber og Dygtighed, paa vor Uvidenhed. Ak, hvilket daarligt Bevis! Her maa vi just klage. Da Jupiter delte Verden saa ulige mellem Kjønnene, gav han dog ikke Mændene Broderloden uden Forpligtelser. De skulde meddele os Resultaterne af dette stærkere aandige Liv, som efter Forholdene blot ere tilgjængelige for dem; vi tør selv ikke søge dem. Ere vi uvidende, er det deres Skyld. Men de ere selv endnu ikke vaagnede til nogen høiere Bevidsthed, og have ikke tilegnet sig Dannelsens *Frugter*, om man end maa tilstaa, at de tildels besidder Dannelsen selv; og derfor have de endnu saa saare Lidet at meddele os. Og saa ovenikjøbet det forslidte Pral, at de skulde være os for gode! jeg finder meget mere, at Damerne gjør bedre Fyldest for sig, saalænge man dog er enig om, at Hjertets Dannelse er den Andel til den almindelige Cultur, som vi skal yde. Hvad hjælper deres juridiske og militære Dygtighed? den er i det høieste stærk nok til at gjøre dem til negative, ligegyldige Figurer i ethvert Møde; noget positivt Gode, nogen friere, aandigere, stærkere Tone formaa de ikke at gennemføre. Det er en vis Agtelse for det Skjønne, jeg savner hos dem, de ere ikke gennemstrømmede af et høiere Liv og ikke gennemtrængte af en noblere Livsanskuelse, og under saadanne Forhold er det altid onde Tider for Damerne; thi deres Herrer og Beherskere bære ikke den tilbørlige Agtelse og Egard for dem.

Jeg hørte forleden et Udtryk af en ung Pige, der uagtet sin naive Simpelhed dog forekom mig meget tragisk; hun sagde: «jeg synes, Herrerne er saa gruelig leie.» Gud bevares! det er ikke mine Ord; men jeg siger dog af Hjertet, at jeg vilde holde det for en Ulykke nu at være ung. Man maa være ung med de Unge; men *nos jeunes hommes* er ikke unge, det er, de synes at mangle alle Ungdommens Egenskaber og fornemmelig den, der er Grundvolden for alle Andre: Begeistring. Kvindelig Skjønhed og Værd har gennem alle Tider været Prøvestenen for

mandlig Kultur og Udvikling. Lige fra Hottentotterne, der drive deres Kvinder for Ploven, indtil den fine Europæer, der ligger for hendes Fødder, hvormange tusinde Modifikationer og Trappetrin af aandig og gemytlig Udvikling! Det er vanskeligt at vide, hvad for en Anskuelse der gjælder hos os; men meget Værd kan den ikke have, da den aldeles mangler Varme. Der ligger overhovedet til vor hele Nation endnu en temmelig kras, ubearbejdet Anskuelse af det Skjønne, det Elskværdige. Denne Zarthed i Opfatning, der ikke nøier sig med det blotte Overfladiske, med denne gribelige, slaaende, letfattelige Skjønhed, men som Bien lig, af de uanselige Blomster ogsaa forstaar at udfinde den rige Sødme, – den kan blot være en Frugt af en høiere Kultur, og paa den kunne vi endnu vente en god Stund. Hvor har jeg blandt Fremmede studset over dette fine Blik! Hvor mine norske Øine ofte Intet saa, kunde de henrives, fordi de vidste at udfinde det Usynlige, der kan have mere Værd end Skjønheden selv. Derfor har deres Sprog Modifikationer og Benævnelser af det Indtagende, som vi ikke kjende. Blandt de unge Fashionables hos os gjælder blot et Udtryk, der er forstaaeligt, og det er: «hun er s'gu vakker.» Ynde, Tække, Forstand, Lune kommer ikke i Betragtning, bliver aldrig eftersøgt eller i fjerneste Maade paaskjønnet, hvis man tilfældigvis opdager noget deraf. Denne Anskuelsesmaade er trøstesløs og geraader Angjældende til saare liden Hæder; og dog er det saa, de saakaldte Vaagekoner ved de festlige Sammenkomster, ville ligesaavelsom andre aarvaagne Tilskuere kunne belægge Sagen med Attester – forudsat at de ingen smukke Døttre have. Ballerne ere netop Skuepladsen for disse Betragtninger; thi Ballerne ere netop den eneste Scene, hvor de arme Damer betyde Noget, hvor de kan vinde nogen Krands til at smykke sin Ungdom med. Eie de ingen af de Egenskaber, der gjøre dem gjældende her, ville de aldrig ved noget andet Værd paaskjønnes. Jeg kjender Mange af denne Art, der fortjente anderledes at vurderes; de leve et Liv som Perlen i Muslingen, Ingen kjender, Ingen spørger efter dem, og naar de vise sig ude, ved mangen Kavaller ikke om det er værdt at være høflig mod dem.

Det er let at begribe, hvorledes denne Negativitet, denne Mangel paa Begeistring hos det saakaldte stærke Kjøen virker i alle Retninger. Derfor ere alle Sammenkomster uinteressante, træge og uden Betydning. Hvilken Masse af Vid og Kundskaber roullere ikke i en fransk Konversations Strømme! Hvormange Ideer vækkes ikke under en saadan Meningsudskiften, hvormangen Anskuelse bliver ikke klarere, hvor styrkes og vederkvæges ikke Sindet under denne

Sjælegymnastik! Og hvormegen Næring tilstrømmer ikke det huslige Liv gennem en saadan besjelet Selskabelighed. Ak, denne ubevidste Glæde over hinanden mangler os. Jeg har ofte ret seet Sandheden af disse Ord levende for mig; hvor der skulde være Liv og Glæde, var der Alvor og Plumphed, og hvor der skulde være Aand og Interesse, var der Tomhed og Kulde. Jeg gaar ofte og gjerne paa Bal, ikke for at danse selv, nei, jeg er alt for længesiden optagen i det hæderlige Vaagekonelaug, et Par Aar er gaaet hen siden jeg gjorde det tarpæiske Spring til Borgerinde og Matrone; gaar jeg nu paa Bal, er det for at se paa de Andre. I Lyseet sidder jeg hvergang i min graa Silkekjole paa min gamle Plads nede ved Enden af Salen og gjør mine Observationer. Der ere Nogle af de unge Fruer og Jomfruer, der ere saa smukke, at det er en Lyst at se; der er Nogle, som ikke ere det, men som jeg gjerne ser alligevel, der er et Par, jeg finder deilige. Ak, smiler ikke saa medlidende, Messieurs! mit Hjerte kan banke høit ved Synet af kvindelig Skjønhed; men kunne I, hvis Fag det af Naturen er, ikke røres derved, da kalder jeg det hottentotsk! «Vi røres derved,» vil I sige. *De grace!* forskaaner os idetmindste for Udtrykket deraf; denne betænksomme, nøkterne Vragertone er endnu værre end eders Kulde. – Her viser det sig, hvor lidet misundelsesværdig selv denne Eders Hyldest af den ydre Skjønhed er, vi forstaa langt bedre at vurdere vore Medsøstres Fortrin i denne Henseende. Sværdsiden, eller som den nutildags heller burde hede: Penneknivsiden, ser fortrædelig ud midt under Glæden, den lader til at kjede sig; man skulde egentlig tro den dansede for Motionens Skyld; noget af den ungdommelige Munterhed, af den naive Unbefangenhed, af det jublende Livsmod, der griber Andre, fordi det selv er saa fuldt af Haab, kort alle disse Ungdommens bedste Mærker, ser man aldrig.

Og i andre Møder, i Selskaberne, hvilken Tomhed, hvilken hemmelig Kval! Selv under de heldigste Omstændigheder vil man føle den usynlige Mangel, ligesom Banquos Geist, at være tilstede. Der er i alle Kredse en tom Plads for denne uhyggelige Aand, det er Tonen i dem, der er saa lidet vederkvægende, saa fatal for ethvert dybere Gemyt. Man forstaaer ikke at finde dette fælles Element, hvori begge Parter kan mødes. Tonen bliver da usikker og famlende og Underholdningen kold og mat. Er der kun faa tilstede, gaar det gjerne saa, at den mandlige Part alene tilegner sig Konversationen . . . Den bliver da, som begribeligt, noget burschikos og arter ikke sjelden ud i en hørøstet Snakken i

Munden paa hinanden. Under alt dette har Damerne Tid til at tænke over Komiteindstillinger og Befordringer; men efterhaanden tabe de Modet, de tør ikke stille sig paa den Plads i Selskabet, som de burde; thi de risikere altid at blive stødt ud af sin Stilling igjen. For dem gjælder det med Resignation at stille sit Lys under en Skjeppe. Ved dette Misforhold gaar al egentlig Duft af Underholdningen forloren, ethvert dybere, ædlere, finere Stof bliver tilbagetrængt.

Der gaar et Sagn om at de selskabelige Møder ikke altid har været saa traurige; der var en Tid, da man glædede sig til at se hinanden. Det var i de gode gamle Lyceedage. Jeg ved ikke, om det var fordi jeg selv var ung dengang – nei de Andre, mange af de Andre, var det ogsaa. Kavallererne vare ridderlige, omendskjønt med et vist rørende Anstrøg af norsk Ubehjælpelighed. Denne Ridderlighed havde i Sandhed meget Lidet tilfælles med vore Dages, den bestod mere i et ridderligt Sind; meget Faa af dem bar hvide Handsker, og man kjendte ikke dengang Chapeaubas under Armen. Men de interesserede sig for Damerne, og Damerne lønnede dem derfor med dette nedslagne Blik, disse ubevægelige forræderske Træk og ved at træde i sine Kjoler af glad Forlegenhed og Skræk, naar de gjennem de tætte Rækker gik ned ad den lille Trappe i Salen. Hin Tids unge Riddere ere nu blevne alvorlige Mænd, hvoraf Mange ere Norges Stolthed og Hæder, men under den forretningstravle, familie-faderlige Mine vil man endnu se Spor af hine gamle Dage, og disse Spor ere mere værd end al Nutidens halvblaserte, halvklodsede Courtoisie.

. . . Blaserte Normænd? . . . Norsk Blaserthed? Ak, man synes ligesaa godt at kunne tale om sentimentale Plankekjørere. Og dog gives der en norsk Blaserthed, ikke den europæiske, der kommer af en Udtømmelse af alle Livsnydelsens Kilder; vor er endnu traurigere, den kommer af en overvættes theoretisk Nydelse, hvorved Fantasien udmattes, fordi vort Liv ikke har noget Tilsvarende. Vort Norge er raat og armt, det kan ikke nytte at dølge det for os selv, omendskjønt vi ivre og ærgre os, naar Fremmede fortæller os det, eller vi læse det i fremmede Reisebeskrivelser. Og i de fremmede Reisebeskrivelser staar det, at Vinteren er lang, Kunsten arm og Værtshusene slette. Men ak, dette er ikke Sagen, skjønt de slette Værtshuse kunne være slemme nok . . . Vor indre Kval og Nød og vore Savn, hvem beskriver dem? Jeg ved det nok . . . I denne Tanke løser sig alt

forsonende, vi tør ikke anklage hverandre. Naturen, vor alvorlige, traurige Moder vugger os store og stærke ved Savn, hun nærer os med sine Taarer og indaander os tidlig denne Melankoli, denne Martyrresignation, hvorved vi senere ere istand til at taale de bitreste Fornegtelser. Stakkels Herrer og Damer! Al Tidens Ve og Strid føle vi med; men dens Velsignelse, Kampens Frugt, naaer ikke til os.

Camilla Colletts *Strikketøisbetragtninger* er lastet ned gratis fra bokselskap.no